

Jaarverslag 2019 – KNNV Amersfoort e.o.



Het jaar 2019 is voor onze afdeling weer een succesvol jaar geweest. Toch kende het jaar ook enkele dieptepunten. Zo ontvingen wij drie keer een bericht van overlijden; drie trouwe leden, die ons in één jaar tijd ontvallen zijn. Verder konden door persoonlijke omstandigheden enkele activiteiten (o.a. planten determineren) geen doorgang vinden en werd het bestuur geconfronteerd met het per direct opstappen van de voorzitter. Gelukkig staan hier veel positieve ontwikkelingen tegenover. Het ledental van de afdeling stond aan het begin van het nieuwe jaar op 136, slechts een kleine achteruitgang ten opzichte van 2018 en gelijk ten opzichte van 2017. Zijn veel werkgroepen weer zeer actief geweest, in het bijzonder in hun bijdragen tot het natuuronderzoek in De Schammer. En... kunnen wij de oprichting van de Werkgroep Paddenstoelen melden ! Vermeldenswaard is ook onze vernieuwde afdelingswebsite, www.knnv.nl/amersfoort.

De samenwerking tussen KNNV afdeling Amersfoort e.o., de plaatselijke afdeling van het IVN en de gemeente Amersfoort heeft opnieuw geleid tot mooie en zeer gewaardeerde activiteiten als de Natuuracademie en de Natuurlezingen. De samenwerking met het IVN komt ook duidelijk in beeld door ons gezamenlijke afdelingsblad De Natuurkijker.

Ondanks de goede verstandhouding en samenwerking tussen KNNV en IVN is er in 2019 op bestuurlijk niveau (het zogenoemde koepeloverleg) geen direct overleg geweest. Misschien een punt van aandacht voor het nieuwe jaar.

Het streven in de afgelopen jaren om (meer) werkgroepen nauwer te betrekken bij natuuronderzoeken (inventarisatieprojecten) krijgt steeds meer gestalte. Voorbeelden zijn de natuuronderzoeken van “De Modderbeek” en “De Schammer”, beide onder leiding van Arie van den Bremer. Nagenoeg alle werkgroepen hebben daar actief aan bijgedragen. Opvallend ook is de toegenomen expertise onder de leden. Daarnaast ontwikkelt zich een goed netwerk van externe experts op wie wij een beroep kunnen doen.

Project De Modderbeek:

De rapportage van natuuronderzoek De Modderbeek is begin 2019 afgerond. Het rapport is op 28 maart 2019 aan het bestuur van het Waterschap Vallei en Veluwe, beheerder van de Modderbeek, aangeboden. Dit vond plaats op Hoeve Groot Zandbrink. Na de aanbieding van het rapport gaf het Waterschap haar visie op het beheer van de Modderbeek met daarna mogelijkheden voor vragen en discussie. Er was veel bekendheid aan deze avond gegeven en de belangstelling was mede daardoor erg groot.

Project De Schammer:

In 2019 heeft de afdeling een breed natuuronderzoek uitgevoerd in De Schammer, een gebied dat door Utrechts Landschap wordt beheerd. Bij een dergelijk onderzoek is het streven dat zoveel mogelijk werkgroepen kunnen meedoen. Ook wordt vaak een beroep gedaan op “externe” specialisten en wel voor die deelonderzoeken (of thema’s) waarvoor geen werkgroep bestaat, maar de expertise wel beschikbaar is. Hieronder de thema’s waar tijdens het natuuronderzoek De Schammer de aandacht op gericht was. Een (W) achter een thema betekent dat het onderzoek is uitgevoerd door een werkgroep; in alle andere gevallen zijn specialisten binnen dan wel buiten de afdeling gevraagd deel te nemen.

De onderzoeksthema's in De Schammer:

Dagvlinders en overige insecten (W); Gallen; Korstmossen; Mossen; Nachtvinders (W); Paddenstoelen (W); Planten (W); Varens (W); Vleermuizen (W); Vogels (W); Waterleven (W); Zoogdieren en Beheer.

Nog nooit is er in een natuurgebied aan zoveel onderwerpen aandacht besteed. Het verslag zal begin 2020 verschijnen.

Tot slot dient ook de goede samenwerking met De Groene Belevnis te Leusden vermeld te worden. Zo mogen wij dankbaar gebruik maken van het leslokaal voor al onze vergaderingen, project- en determineerbijeenkomsten, maar ook voor onze specifieke publieksactiviteiten, zoals de cursus tuinvogeltelling, die door onze werkgroep Vogels in samenwerking met de landelijke KNNV is gegeven, kunnen we bij De Groene Belevnis terecht.

Uit de verslagen van de werkgroepen blijkt dat op enthousiaste wijze invulling wordt gegeven aan de doelstellingen van onze vereniging, waarbij natuurbeleving, kennis vergaren en uitdragen en het doen van onderzoek centraal staan. Een actieve afdeling om trots op te zijn.

Theo van de Water

Secretaris

Verslagen werkgroepen

Werkgroep Dagvlinders (en overige insecten)

De werkgroep is destijds gestart om dagvlinders te inventariseren naar soort en aantal. Daarvoor deden we eens per 2 weken een telling, op middagen met geschikte weersomstandigheden voor dagvlinders, zodat we de variatie gedurende het seizoen in beeld konden brengen. Later is de werkgroep ook andere insecten gaan inventariseren (soorten, geen aantallen), en hebben we onze waarnemingen zoveel mogelijk ingevoerd in waarneming.nl.

In 2019 hebben we met 11 mensen meegedaan aan de natuurinventarisatie in De Schammer. Op 9 middagen hebben we in dat gebied in totaal 140 soorten insecten gevonden, waaronder 18 soorten dagvlinders, 14 soorten libellen, 9 soorten lieveheersbeestjes. Van deze soortgroepen hebben we geprobeerd de lijst zo compleet mogelijk te krijgen.

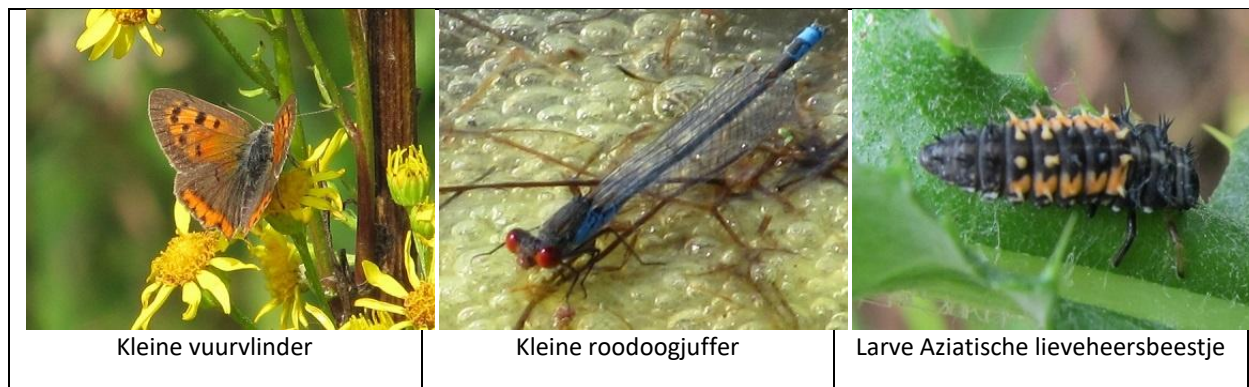
Het aantal dagvlinders was lager dan verwacht voor dit gebied. Wellicht (mede) veroorzaakt door de droge zomer in 2018, waar veel rupsen van graslandvlinders onder geleden hebben doordat waardplanten verdroogden. Opmerkelijk was een groep Oranje-tipjes bij bloeiende Pinksterbloemen in april, en een mooie Luzernevlinder op de laatste telmiddag in september. Dit jaar werden landelijk veel Distelvlinders gezien, maar die trokken vooral de woonwijken in (bloeiende Vlinderstruiken) en werden slechts af en toe in De Schammer aangetroffen. We hebben in totaal 250 vlinders geteld, waarvan 40% witjes.

We hebben 14 soorten libellen gevonden. Algemene soorten zoals Gewone oeverlibel, Paardenbijter, Bruinrode heidelibel en Lantaarntje vlogen in grote aantallen. Maar ook soorten als Platbuik, Viervlek, Azuurwaterjuffer, Kleine roodoogjuffer en Houtpantserjuffer werden aangetroffen. Libellenlarven zijn waterdieren, die afhankelijk van de soort en de omstandigheden meestal een of meer jaren als larve overwinteren. Verschillende soorten stellen verschillende eisen qua waterkwaliteit, oever- en watervegetatie, en leven in stromend of juist stilstaand water. De huidige variatie in begroeiing is dus belangrijk om de variatie in libellen te behouden.

We hebben 9 soorten lieveheersbeestjes (lhb) gevonden, waaronder 3 kleurvarianten van het Aziatische lhb. Van enkele soorten vonden we ook larven en poppen. Aziatische lhb worden sinds 2002 in Nederland gevonden, eerst als invasieve exoot, maar nu inmiddels 'ingeburgerd' en een van de algemeenste soorten. We hebben geen aantallen geteld, maar er waren in elk geval 6 soorten 'inheemse' lhb, dus niet alleen Aziatische.

2020

In 2020 gaan we in elk geval meedoen aan de natuurinventarisatie van golfbaan De Hoge Kleij. En ook daar zullen we zoeken naar dagvlinders en andere insecten (welke soortgroepen speciaal aandacht krijgen is nog niet bekend) en zullen we onze foto's zoveel mogelijk posten op waarneming.nl.



Jan van Asselt en Marian Marseille, coördinatoren werkgroep dagvlinders / insecten

Werkgroep Paddenstoelen

In 2019 werd mij gevraagd of ik coördinator wilde worden van een paddenstoelenwerkgroep binnen de KNNV afd. Amersfoort e.o.. Al een aantal jaren levert een aantal mensen bijdragen aan de natuuronderzoeken van de KNNV. Ooit begonnen bij het Paardenwed (2015) via De Hoge Kleij (2016), Rusthof (2017) en Modderbeek (2018) hebben wij afgelopen jaar voor de 2^e maal, na 5 jaar, onderzoek gedaan in De Schammer. De werkgroep richt zich vooral op het delen van waarnemingen en samen bijdragen leveren aan de natuuronderzoeken. Daarnaast heeft een aantal individuele leden ook bijdragen geleverd aan de paddenstoelen-excursies van het IVN, zowel voor de publiekswandeling als voor de jeugdexcursie. Een jaarlijks terugkerend succes. Dus wij hebben de paddenstoelwerkgroep in het leven geroepen.

Het komend jaar richten wij ons op het natuuronderzoek rondom de golfbaan van De Hoge Kleij.

En een aantal mensen heeft zich het afgelopen jaar bezig gehouden met een aparte groep: de Slijmzwammen, waarvan wij in Nimmerdor er meer dan 25 hebben gevonden.

Daarnaast is de werkgroep een vraagbaak voor mysteries op het gebied van paddenstoelen. Weten wij het niet dan gaan wij op zoek naar het antwoord !!!



Leendert Smit (coördinator werkgroep paddenstoelen)

Werkgroep Determineren (Planten)

In 2019 konden helaas géén determineerbijeenkomsten worden gehouden. Persoonlijke omstandigheden maakten het niet mogelijk deze bijeenkomsten te organiseren. De vraag naar deze bijeenkomsten blijkt echter nog steeds groot en het is dan ook de bedoeling dat we in **2020** een “doorstart” maken.

Theo van de Water (coördinator werkgroep determineren)

Werkgroep Nachtvinders

De vaste werkgroep bestaat uit 4 personen, maar in De Schammer werden we versterkt door Remco Jousma, natuurbeheerder bij Stichting De Boom, die ons veel leerde over de micro's. Ook waren aanwezig Hans Groenewoud en Maurice Franssen van de Sectie Ter Haar, onderdeel van de landelijke Entomologische Vereniging. Hun kennis was van groot belang voor ons onderzoek.

Het afgelopen jaar hebben we met veel enthousiasme meegewerkt aan de inventarisatie van De Schammer. We zijn 3 avonden actief geweest met lakens, lampen, lichtbak en stroop. De resultaten zullen in het rapport duidelijk zijn.

In juni hebben we ook nog een keer gevangen in de Struintuin, onze vaste stek.

We hebben eind van het jaar de beschikking gekregen over een zogenaamde LedEmmer. Deze kan onze oude lichtbak vervangen en levert stroom m.b.v. een powerbank.



Hiermee kunnen we meedoen aan een landelijk meetnet van de Vlinderstichting. Uiteraard is hij overal inzetbaar. We hebben hem nu nog niet kunnen gebruiken.

2020:

In 2020 zullen we de LedEmmer geregeld (> 6 keer) plaatsen in de Struintuin en op die manier bijdragen aan het Meetnet Nachtvinders van de Vlinderstichting.

Ook zullen we graag meewerken aan de inventarisatie van Golfbaan De Hoge Kleij.

Alice van Hunnik (coördinator werkgroep nachtvinders)

Werkgroep Planten

Planteninventarisatie De Schammer

Er heeft een volledige planteninventarisatie plaatsgevonden in de vroege lente, zomer en herfst van 2019. Totaal is de werkgroep er 16 keer geweest met gemiddeld 6 deelnemers. Totaal hebben 10 werkgroepleden deelgenomen.

Een aantal planten zijn het makkelijkst te herkennen in de vroege lente zoals Dotterbloem en Klein hoefblad. Voor de meeste soorten zijn dat de maanden mei tot en met augustus. Wat iedere keer weer opvalt is, dat er bij een vervolfbezoek toch weer soorten worden gevonden, die er al waren bij eerdere bezoeken maar toen niet gezien zijn. Klein hoefblad is daarvan een mooi voorbeeld. Zij bloeit in maart zonder blad en in september blijkt dat er nog veel meer exemplaren zijn. Dat komt omdat ze niet allemaal in maart in bloei komen en de markante bladeren veel later tevoorschijn komen. Inventariseren in het najaar is soms een race tegen de klok, omdat er dan vaak gemaaid wordt.

Totaal zijn er 350 soorten planten gevonden, waarbij een plantensoort voor ons een soort is als hij in Heukels' Flora van Nederland voorkomt. Vijf jaar geleden is er voor planten een vergelijkbaar onderzoek uitgevoerd en het is heel interessant te zien hoe de vegetatie is veranderd.

In 2014 zijn in De Schammer 292 soorten gevonden. Daarvan zijn er tijdens dit onderzoek 32 niet meer gevonden. Bij de meeste gaat het om 1 of enkele exemplaren. Soorten die destijds vrij veel voorkwamen en nu niet meer, zijn onder andere Beekpunge, Gewone rolklaver, Knikkende vossenstaart, Knikkend tandzaad, Moerasmuur, Pilzegge, en Zachte duizendknoop.



Spannend is te zien welke nieuwe soorten er vijf jaar later zijn gevonden. Dat is te veel om hier op te noemen want dat zijn er 90 !!! Er zijn 11 Rode lijstsoorten gevonden, waaronder Parnassia (zie foto). Het waren er slechts enkele, maar toch... Spectaculair zijn ook de vele (een paar duizend) exemplaren van de Draadgentiaan. Een plantje niet hoger dan 3 cm met één heel klein bloemetje en dat gaat ook nog alleen open als de zon schijnt. Als je hem nooit gezien hebt, vind je hem ook bijna niet.

Planteninventarisatie Willemsduintjes

De naam Willems verwijst naar Willem Oxenaar, die zich bij de gemeente sterk heeft gemaakt voor dit stukje natuur. Hij was landschapsarchitect.

De werkgroep Planten van de KNNV Amersfoort e.o. is in het begin van het jaar 2019 door het bestuur van de Stichting Elisabeth Groen gevraagd een vegetatie-onderzoek uit te voeren op een deel van het terrein in beheer bij de genoemde stichting.



Het is een terrein waar vroeger het Elizabeth ziekenhuis van Amersfoort stond. Het onderzoeksgebied is een deel dat tegen de Heiligenbergerbeek aanligt. Er is aan het onderzoek door 11 leden van de plantenwerkgroep deelgenomen en ze vonden 185 soorten. Van dit onderzoek is een verslag gemaakt en op 20 december 2019 aangeboden aan het bestuur. De locatie was het Koetshuis in het Randenbroekerbos en dat was al een ervaring op zich. Het verslag staat op de website van de KNNV.

Planteninventarisatie Ambachtsweg

Achter het industrieterrein Ambachtsweg in Leusden ligt een klein rabattenbos in eigendom van Landgoed De Boom in Leusden. Het onderzoeksgebied bestaat uit twee bospercelen. Een deel tegen het industrieterrein aan en een deel in het agrarisch gebied tegen de Hamersveldse wetering.

Het is daar nat en ligt waarschijnlijk tussen dekzandruggen. Totaal is door 8 leden van de plantenwerkgroep meegewerkt en ze vonden 138 soorten. Er is alleen aan de natuurbeheerder van Landgoed De Boom, Remco Jousma gerapporteerd. Het verslag staat op de website van de KNNV.



Eindejaarsplantenjacht

FLORON organiseerde deze winter voor de vijfde keer de Eindejaarsplantenjacht. Van Kerst tot 3 januari gaan plantenliefhebbers overal in Nederland op zoek naar bloeiende planten. Ook de leden van de werkgroep Planten zijn steeds weer benieuwd hoeveel soorten planten er dan nog in bloei staan en welke bloeiende plant het meest wordt gezien.

De Eindejaarsplantenjacht is ook een mooie aanleiding om er samen gezellig op uit te trekken. We hebben koffie gedronken in Het Groene Huis in Park Schothorst en bij De Vossenheuvel nabij het Elisabethterrein.

Een spelregel is dat je maar 1 uur aan een onderzoek mag besteden. Dat is een raar criterium want je mag alleen gaan maar ook met 10 mensen en dat maakt natuurlijk nog wel wat uit. We zijn 3 keer op pad geweest met totaal 11 deelnemers. Sommige mensen zeer trouw tot 3 keer toe. Totaal zijn 51 soorten gevonden waarvan maar 8 op alle drie de plaatsen. Dat is opmerkelijk maar een goede verklaring is er niet voor. Variatie in biotoop heeft natuurlijk een grote invloed.

Planten inventarisatie nieuwe natuur Van der Valk

In de zomer van 2019 is er een nieuw stuk natuur aangelegd in het gebied rond de Mossel. Door een unieke samenwerking tussen hotel Van der Valk Leusden en de Gemeente

Leusden kon dit tot stand komen. Het hotel mocht meer parkeerplaatsen aanleggen en in ruil daarvoor financierde het hotel de ombouw van een aanliggend weiland tot nieuwe natuur. Het weiland is afgegraven en er is een grote waterpartij aangelegd met grote moerasdraszones. Op 7 november jl. is het gebied formeel geopend door wethouder Wim Vos en familie Van der Valk.

De plantenwerkgroep van de KNNV zag die ontwikkeling ook plaatsvinden en was erg benieuwd naar wat daar vegetatief gaat gebeuren. Daarop heeft de werkgroep mede op verzoek van de gemeente Leusden de nog aanwezige pioniersvegetatie geïnteriseerd. Het voornemen is dat jaarlijks te herhalen. Er is nu een nulmeting vastgelegd en misschien lukt het om de inventarisatie een aantal jaren te herhalen. Dit jaar vonden we 87 plantensoorten waarbij we nog niet het bosdeel hebben bezocht. Dat is voor de nulmeting niet erg want daar zijn geen pioniersplanten meer.



Activiteiten 2020:

- 1) Vegetatieonderzoek De Hoge Kleij
- 2) Herhaling planteninventarisatie natuurgebied bij Van der Valk
- 3) Eindejaarsplantenjacht tussen Kerst en Nieuwjaar voor Floron

Arie van den Bremer (coördinator werkgroep planten)

Werkgroep Varens

Van de werkgroep Varens hebben wij dit jaar geen jaarverslag ontvangen. Het voortbestaan van deze werkgroep is bovendien onzeker nu de coördinator van deze werkgroep onlangs is opgestapt. Voorlopig gaan we er vanuit dat de varens weer onder de werkgroep Planten zullen vallen met daarbij de aantekening dat de overige leden van de werkgroep Varens volop de ruimte krijgen om hun expertise op het gebied van varens in te zetten.

Werkgroep Vleermuizen

In de voorbije jaren heeft de werkgroep er voor gekozen om voort te borduren op de werkwijze die de gemeente in samenwerking met Bureau Waardenburg (BuWa) heeft opgezet. Een vrijwilliger kiest zijn of haar deelwijk en onderzoekt deze op eigen gelegenheid. Dat bleek niet duurzaam. Het nachtwerk breekt snel op en de mensen hebben weinig stok achter de deur. Als het dan in het weekend moet, omdat de meeste mensen doordeweeks werken, is het weer een factor die het niet makkelijk maakt om een onderzoek te plannen en uit te voeren.

Daarom hebben we er afgelopen jaar voor gekozen om met een grote groep op één punt te verzamelen en daarna op te splitsen in kleinere groepen om op die manier toch een groot gebied te kunnen inventariseren. Dat bleek erg succesvol. We hebben dit mede kunnen doen doordat de gemeente Erik Korsten (zoogdiervereniging en ex BuWa) heeft kunnen inhuren om nieuwe vrijwilligers te trainen. Deze onderzoekswerkwijze zullen we in 2020 waarschijnlijk voortzetten.

Afgelopen jaar hebben we ook de gelegenheid gekregen van de gemeente om een cursus te volgen hoe we de geluiden van de batlogger kunnen analyseren. (de batlogger is een speciale vleermuisdetector die de geluiden opneemt, wat de mogelijkheid geeft om de opname vervolgens via speciale software op soort te brengen; dit vraagt geduld en expertise) De opgedane kennis is later in het jaar ook ingezet op het KNNV onderzoek De Schammer.

In februari is door de werkgroep ook de controle van de vleermuiswinterverblijven bunker Birkhoven en tunnel onder de Amsterdamseweg uitgevoerd. Helaas is dit jaar door tijdgebrek het controleren van de vleermuiskasten niet gelukt.

De werkgroep heeft, onder coördinatie van Esmeralda Dols, weer meegewerkt aan de KNNV-inventarisatie van een onderzoeksgebied. In 2019 was dat De Schammer. Hieraan hebben niet alleen werkgroepleden maar ook veel -enthousiaste- vrijwilligers meegewerkt. Tijdens dit onderzoek is de batlogger ook weer ingezet, zie eerder in dit verslag. Het resultaat van het onderzoek geeft een goed beeld van het gebruik van De Schammer door vleermuizen.

Onverwacht is er eind augustus toch een “nacht van de vleermuis evenement” geweest, waarbij voor de tweede keer opnames zijn gemaakt en uitgezonden door het Jeugdjournaal. De opkomst was groot en de deelnemers waren erg enthousiast.

De werkgroep is, op afstand, betrokken geweest bij de verlichtingsplannen van de St. Martinuskerk in Hoogland.

Eind 2019 is de werkgroep gevraagd om mee te denken met de gemeente m.b.t. het Soort Management Plan, kortweg SMP.

Een generieke ontheffing om verbouw-, isolatie-, /sloop-, etc. werkzaamheden uit te kunnen voeren, waarvoor op dit moment nog een project-specifieke ontheffing nodig is. De aanvraag voor deze vergunning zou eind 2019 worden ingediend maar is mede door inspraak van de werkgroep uitgesteld. De gesprekken worden begin 2020 voortgezet.

We hebben dit jaar ook afscheid moeten nemen van Annelies Nieuwenhuis als kerngroep lid wegens verhuizing. De werkgroep heeft nog geen overleg kunnen hebben hoe we de lege plek gaan invullen.

In opsomming:

- Werven van nieuwe vrijwilligers kraamverblijfonderzoek via diverse kanalen o.a. gemeente Amersfoort en krant.
- Nieuwe en bestaande vrijwilligers trainen kraamverblijfonderzoek door Erik Korsten en door ons te begeleiden, theoretisch en veldwerk
- Uitvoeren kraamverblijfonderzoek in vier deelwijken Schothorst
- Gebiedsonderzoek KNNV, De Schammer
- Nacht van de vleermuis
- Controle op vleermuizenwinterverblijven: bunker Birkhoven en tunnel Amsterdamseweg.

Wij verwachten in **2020** min of meer dezelfde activiteiten, inclusief deelname van de werkgroep aan het natuuronderzoek van De Hoge Kleij.

Erik Broer (coördinator werkgroep vleermuizen)

Werkgroep Vogels

Alice van Hunnik en Frans Bokdam leiden de vogelwerkgroep. In augustus besloten zij om ook voor het seizoen 2019-2020 de coördinatie op zich te nemen. We hebben een twintigtal leden; de excursies worden gedaan met wisselende samenstellingen en het aantal deelnemers per excursie wisselt van drie tot twaalf.

Naast de gebruikelijke excursies deed de vogelwerkgroep mee aan de inventarisaties in De Schammer. Ook het nestkastenproject op De Hoge Kleij is voortgezet en is de minicursus "Tuinvogels herkennen" van de landelijke KNNV aangeboden aan belangstellenden uit de regio.

De twee PTT tellingen voor de Sovon zijn niet uitgevoerd door omstandigheden.



Plannen 2020

Er zijn een viertal excursies georganiseerd, te weten naar de Pier IJmuiden, Arkemheen, Zouweboezem / polder Achthoven en Fochtelöerveen; het nestkastenproject op De Hoge Kleij wordt voortgezet; we doen de vogelinventarisatie op De Hoge Kleij en een PTT-telling. Ook de minicursus "Tuinvogels herkennen" is voor herhaling vatbaar.

In augustus evalueren Alice van Hunnik en Frans Bokdam hun inzet en wordt er besloten of zij doorgaan met hun activiteiten. Het enthousiasme is er en we hebben ook al een suggestie voor toekomstige excursies. Namelijk, dichterbij huis.

Alice van Hunnik en Frans Bokdam (coördinatoren werkgroep vogels)

Werkgroep Waterleven

De werkgroep Waterleven heeft zich in 2019 gericht op De Schammer. In twee perioden is 11 maal (februari-maart 5 maal en juli-augustus 6 maal) water-veldonderzoek verricht met een RAVON-schepnet. Hieraan hebben 11 KNNV-ers deelgenomen en zijn er meer dan 500 vissen onderzocht en meer dan 3000 foto's gemaakt. Op maandagavond 5 augustus heeft de werkgroep in De Groene Belevens te Leusden met behulp van binoculairs het kleine waterleven nader bestudeerd.

In de Schammer-natuurgebied zijn 8 vissoorten aangetroffen en nog eens 6 soorten er net buiten. Meest bijzonder was het aantreffen van de Rivierdonderpad (een vis) in de Barneveldse Beek. Verder zijn er 25 Gevlekte Amerikaanse rivierkreeften (een ongewenste, maar ingeburgerde invasieve exoot) aangetroffen in het water. De Bittervoorn en Zeelt zijn dominant als vis in het water van de Schammer. De werkgroep heeft zich in de zomer met name gericht op het in het veld samen bestuderen en leren determineren van het andere kleine waterleven, zoals waterslakken, kevers, larven van vliegen, muggen, haften, kevers, libellen en waterjuffers, waterwantsen, eencelligen, platwormen, darm- en kranswieren etc. Helaas te weinig tijd en expertise om alle vondsten op soort- of familienaam te brengen. Extra aandacht is besteed aan het vinden en determineren van bloedzuigers (zes soorten), kokerjuffers (vier soorten), kranswier (1 soort) met inzet van Theo van de Water.

Naast De Schammer waren er voor de werkgroep Waterleven twee zeer interessante Natuuracademie-bijeenkomsten in 2019: de 'Kranswieren-determinatieavond' onder leiding van expert Emile Nat op 19 juni in De Groene Belevens en de 'RAVON-visexcursie' op 5 oktober 2019 in de Esvelderbeek bij Stoutenburg en in Polder Zeldert (de Grote modderkruiper aangetroffen!).

Voor 2020 zijn de plannen nog in ontwikkeling. Onderzoek naar het beperkte waterleven op De Hoge Kleij (slechts 1m² open water is overzichtelijk). Mogelijk opnieuw verder in De Schammer, of in een ander interessant water in Amersfoort/Leusden. En de organisatie van enkele avonden waterleven determinatie met binoculair in De Groene Belevens.



Veldonderzoek



Rivierdonderpad



Kokerjuffer



Determinatie -avond

Theo Klink (coördinator werkgroep waterleven)

Spetterexcursie

Eén keer per jaar organiseert de vereniging een dagexcursie naar een locatie die uit oogpunt van natuur en cultuur interessant is. Dit jaar was er een bezichtiging van Fort Everdingen bij Culemborg en een wandeling langs de Lek. Er zijn totaal 24 leden mee geweest. De weg er naartoe over de dijken langs de Rijn was op zich al een belevenis. Op de carpoolplaats in Leusden kreeg iedereen 3 consumptiebonnen. In ochtend kon je die besteden aan koffie of thee en taart. Aan het eind van de wandeling langs de Lek kon je nog een drankje krijgen.

Fort Everdingen maakt deel uit van de Hollandse waterlinie. Dat is het grootste verdedigingswerk in Nederland ooit en vernoemd naar het naburige dorp Everdingen. Het torenfort werd gebouwd tussen 1842 en 1847. De belangrijkste gebouwen zijn het torenfort en de contrescarpgalerij. De toren, 41 meter in doorsnee en bijna 15 meter hoog, bestaat uit vier bouwlagen, inclusief kelder en 'open' dak.

Vervolgens onder leiding van Leendert Smit en Mia Wittop Koning wandelen langs de Lek. We hadden een beetje pech want er was net gemaaid maar er was toch nog veel te zien, zoals bijvoorbeeld een aantal lepelaars, al stonden die wel erg ver weg.



Natuuracademie

De KNNV organiseerde in 2019 voor de 10^e keer de Natuuracademie samen met het milieucentrum van Amersfoort (CNME, Ilona Heidotting) en IVN Amersfoort (Gert Lodewijk). Het omvatte 10 kleine cursussen van een avond binnen en een excursie buiten. Gemiddeld doen daar 20 mensen aan mee.

Deelnemers Natuuracademie 2019			
Cursustitel	Docent	Locatie	Deelnemers
Wolken, wind en water	Joop de Wilde	Het Groene Huis	49
Korstmossen	Arie van den Bremer	De Groene Belevenis	14
Dierensporen	Gerda Schregardus	De Groene Belevenis	22
Solitaire bijen	Jan Smit	Het Groene Huis	18
Boombloemen en vruchten	Arie van den Bremer	De Groene Belevenis	15
Wieren	Emile Nat	De Groene Belevenis	7
Gallen	Kees de Heer	Het Groene Huis	12
Vissen	RAVON	Locatie in het veld	5
Paddenstoelen	Hans Meulenbelt	De Groene Belevenis	25
Roofvogels	Werkgroep Roofvogels	Het Groene Huis	50
Totaal			217
Gemiddeld per cursus			21,7

2019 Programma Natuuracademie				
CURSUS	Docent	Locatie	Woensdag	Zaterdag
WOLKEN, WIND EN WATER	Joop de Wilde	Het Groene Huis	30 Januari	n.v.t.*
KORSTMOSSEN	Arie van den Bremer	De Groene Belevenis	27 februari	2 maart
DIERENSPOREN	Gerda Schregardus	De Groene Belevenis	27 maart	30 maart
SOLITAIRE BIJEN		Het Groene Huis	1 mei	4 mei
BOOMBLOEMEN EN VRUCHTEN	Arie van den Bremer	De Groene Belevenis	15 mei	18 mei
WIENEN	Emile Nan	De Groene Belevenis	19 juni	22 juni
GALLEN	Kees de Heer	Het Groene Huis	11 september	14 september
VISSEN	RAVON	Locatie in het veld	n.v.t.*	5 oktober
PADDENSTOELEN	Hans Meulenbelt	De Groene Belevenis	30 oktober	2 november
ROOFVOGELS	Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN)	Het Groene Huis	27 november	n.v.t.*

2020

Programma Natuuracademie

CURSUS	Docent	Locatie	Woensdag	Zaterdag
GEOLOGIE EN GESTEENTE	Berend Jan Grotenhuis	Het Groene Huis	12 februari	16 februari Zondag
MOSSEN	Jan Pellicaan	De Groene Belevenis	18 maart	21 maart
KLEINE ZOOGDIEREN	Ellen van Norren	Het Groene Huis	15 april	18 april
BOSBEHEER	Ronald Buiting	Het Groene Huis	20 mei	23 mei
WATER EN OEVERPLANTEN	Arie van den Bremer	De Groene Belevenis	17 Juni	20 juni
INSECTEN	Jan van Asselt	De Groene Belevenis	8 juli	11 juli
STERREN EN PLANETEN	Jan van Asselt	Het Groene Huis	26 augustus	n.v.t.*
VLEERMUIZEN	Erik Broerse	Het Groene Huis	23 september	n.v.t.*
PADDENSTOELEN	Hans Meulenbelt	De Groene Belevenis	28 oktober	31 oktober
WINTERTREK VOGELS	René de Waal	Het Groene Huis	18 november	21 november

De Groene Belevenis: Hamersveldseweg 105 - 107, 3833 GM Leusden
 Het Groene Huis: Schothorsterlaan 21, 3822 NA Amersfoort
 Aanmelden via het CNME: cnme@amersfoort.nl
 Kosten: Alle cursussen kosten € 15,-, incl koffie, thee en een korte handout (leden KNNV en IVN Afdelingen Amersfoort krijgen € 5,- korting).

* Deze cursus bestaat uit 1 bijeenkomst. Kosten € 10,-



Arie van den Bremer

Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort (WNA)

In 2019 organiseerde de WNA weer zeven lezingen in Het Groen Huis (HGH). In totaal kwamen er 455 bezoekers; een gemiddelde van 65 per lezing (vorig jaar 61). We zitten nog steeds in de lift! Op de mailinglijst staan inmiddels al bijna 400 actieve e-mailadressen!

Eerste spreker van het jaar was boswachter **Martijn Bergen**, verantwoordelijk voor het behoud en beheer van de natuurgebieden van Stichting Utrechts Landschap. Een aantal daarvan in en bij Amersfoort passeerde de revue: Lockhorst, Birkhoven, Soesterberg, Bloeidaal en Schammer. Heel verschillende terreinen met verschillende aanpak, daar komt heel wat bij kijken. Ongekend wat er voor planten en dieren terugkomen als je de natuur weer de kans geeft. Blauwborst, kleine karekiet, klokjesgentiaan, en rietorchissen om maar een paar successen te noemen.

Daan Bleichrodt van IVN Nederland vertelde tijdens de februari-lezing over zijn inspiratie, zijn aanpak en het succes van zijn concept Tiny Forest, een snelgroeiend, dichtbegroeid, inheems bos ter grootte van een tennisbaan. Uitgegroeid tot een heuse groene beweging heeft het initiatief van Bleichrodt intussen geleid tot 64 aangeplante Tiny Forests, verspreid over Nederland (update 23-12-2019). Positieve effecten zijn o.a. vergroting biodiversiteit, kansen om klimaatproblemen tegen te gaan en vergroting betrokkenheid buurtbewoners. Het bos brengt natuurbeleving dichterbij en 'groen doet goed'. Nu Amersfoort nog.

In maart nam de Wageningse bioloog **Arnold van Vliet**, bekend van o.a. de Natuurkalender, het publiek mee langs een groot aantal spectaculaire veranderingen in de natuur, waar we de afgelopen jaren getuige van zijn geweest. Hij liet in zijn interactieve lezing zien hoe wij zelf moeten en kunnen inspelen op mogelijke toekomstige veranderingen en hoe we daarbij gebruik kunnen maken van een rijkdom aan informatie, die tegenwoordig voor iedereen beschikbaar is.

De lezing van bioloog **Atze Oskamp** betrof een heel ander onderwerp: Communicatie in de natuur. Dat dieren met elkaar communiceren, was wel bekend. Maar uit onderzoek is nu ook gebleken dat in feite heel veel, waarschijnlijk alle, levende wezens met elkaar communiceren. Soortgenoten onderling, maar er worden ook signalen uitgewisseld tussen levende wezens van verschillende soorten, tussen dieren en planten, tussen planten onderling, tussen planten en schimmels, schimmels en bacteriën, enzovoorts.

In september vertelde **Dirk Prop** van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken vol enthousiasme over de vestiging in 2018 van het eerste paartje zeearenden in het Eemmeer. Eigenlijk wel te verwachten, ooit, want de zeearend is een typische natuurvolger en het westelijk deel van het Eemmeer en het aangrenzende weidevogelreservaat van de Eempolder vormen een buitengewoon rijk natuurgebied. Het gebied wordt door vele tienduizenden watervogels bezocht en verloren gewaande broedvogels zoals lepelaar en grote zilverreiger hebben het gebied gekoloniseerd.

Bomenkenner **Simon Klingen** kwam in oktober 'een lesje bosbeheer' geven. Er woeden heftige discussies over bosbeheer en bomenkap. Veel recreanten wandelen liever in parken en bossen dan in polders, zandverstuivingen of heidevelden. En er wordt gepleit om meer bomen aan te planten voor de opslag van kooldioxide. Aan de andere kant worden biomassacentrales gestookt met snoeiafval en er wordt bos gekapt om het areaal heide te vergroten. De Vereniging Natuurmomenten heeft her en der de bomenkap stilgelegd, omdat de leden erg veel kritiek hadden op het bosbeheer. Worden er inderdaad te veel bomen gekapt? Hoe moeten we onze bossen beheren en hoe kunnen we op een verantwoorde manier kappen? Gedoseerd kappen kan best, als je maar de lessen van Klingen volgt, aldus de spreker!

Laatste spreker van het jaar was ecooloog en evolutiebioloog **Menno Schilthuis**. Aan de hand van voorbeelden uit zijn - met de Jan Wolkersprijs bekroonde boek - 'Darwin in de stad' liet hij zien dat evolutie sneller gaat dan Darwin ooit kon dromen. En dat, hoewel onze oprukkende steden ten koste gaan van biodiversiteit, ook splinternieuwe plant- en diersoorten het licht zullen zien. En daarmee schetste hij een hoopvol beeld dat mens en natuur - ook in de stad - uiteindelijk samen kunnen leven.

De WNA bestond dit jaar uit Kees van Wegen (KNNV), Kees de Heer (KNNV, IVN), Rien Jans (Vogelwacht Utrecht, IVN), de nieuwe stadsecologen Fenneke van der Vegte en Willem Kuijsten (Gemeente Amersfoort), Renée van Assema (die gelukkig is gebleven!; KNNV, IVN) en Anneke Abma (IVN) als werkgroepleden. Ans Dijkstra (IVN) voorziet op de lezingenavonden het publiek van koffie en thee.

Anneke Abma